

ÚSTAV GERMÁNSKÝCH STUDIÍ FF UK

KONCEPCE ROZVOJE

1. OBLAST PERSONÁLNÍHO ROZVOJE

1. 1 Oddělení germanistiky

V současné době na oddělení pracují na **plný úvazek**:

1 profesor německé literatury (prof. dr. Manfred Weinberg). M. Weinberga navrhu v případě, že bych se stal ředitelem ÚGS, na post zástupce ředitele.

2 docenti (pro německý jazyk doc. PhDr. Marie Vachková, Ph.D., pro německou literaturu doc. PhDr. Milan Tvrdlík, CSc.)

4 odborní asistenti (pro vývoj němčiny PhDr. Lenka Vodrážková, Ph.D., pro současný německý jazyk PhDr. Vít Dovalil, Ph.D., pro německou literaturu Mgr. Štěpán Zbytovský, Ph.D., a pro filozofii a germánskou mytologii PhDr. Jiří Starý, Ph.D.). Jiří Starý kromě toho zajišťuje v rámci studia skandinavistiky výuku staré severštiny, staroseverské mytologie a literatury.

2 asistenti (pro didaktiku němčiny PhDr. Eva Berglová, pro současnou němčinu PhDr. Jiří Doležal) a dva zahraniční lektori (německý lektor DAAD Boris Blahak, M.A., rakouská lektorka Mag. Julia Hadwiger).

Na **poloviční úvazek** je zaměstnána Mgr. Věra Hejhalová, t. č. na rodičovské dovolené.

Milan Tvrdlík zahájil profesorské řízení, Vít Dovalil zahájí habilitační řízení v příštím akademickém roce. Oba zahraniční lektori se nacházejí v závěrečné fázi doktorského studia. Eva Berglová však odchází k 1. 10. 2011 do starobního důchodu. Problém odchodu didaktičky E. Berglové by mohl být vyřešen přijetím nového zaměstnance na místo asistenta pro německý jazyk a didaktiku němčiny, a to v rozsahu polovičního úvazku.

Užší propojení výzkumu a výuky v oblasti středověké němčiny by dokázala zajistit PhDr. Jana Maroszová, která se nachází v závěrečné fázi doktorského studia v Mnichově a disertaci odevzdá letos v květnu. Jejím přijetím na místo odborné asistentky pro starší německou literaturu by se podařilo vyřešit dlouholetý problém výuky právě v této oblasti, která byla doposud zajišťována hostujícími profesory ze zahraničí.

Výuku a výzkum v oblasti sociolingvistiky s těžištěm v kvalitativní metodologii by do budoucna měl posílit také jeden odborný asistent.

1. 2 Oddělení nederlandistiky

V současné době na oddělení pracují na **poloviční úvazek**:

2 profesori (prof. dr. Jan Pekelder a prof. PhDr. Jana Rakšányiová). J. Pekelder zajišťuje výuku vývoje jazyka, fonetiky a fonologie a vede doktorské studium (4 interní doktorandi - Mgr. Rezková, Mgr. Štechová, Mgr. Kijonková, Mgr. Řezníčková). J. Rakšányiová inovovala studijní program o teoreticky orientované obory translologie a interkulturní komunikace. Vede doktorské studium dvou interních doktorandů (Mgr. Ištván, Mgr. Krátká) a jednoho externího (Mgr. Bayerová).

Na **plný úvazek** pracují:

1 docentka (doc. Dr. Ellen Krol). E. Krol se habilitovala v lednu 2009 pro obor nizozemská literatura se specializací na 19. století. Vede dva doktorandy (Mgr. Sedláčková, Mgr. Rážová). Profesorské řízení hodlá iniciovat v horizontu tří let.

2 asistenti (PhDr. Zdena Hrnčířová - současný nizozemský jazyk a Mgr. Lucie Sedláčková - nizozemská literatura se specializací na současnou literaturu). S obhajobou disertační práce L. Sedláčkové na téma *Globalizace v současném nizozemském románu* oddělení počítá v září 2011.

1 lektor zajišťuje výuku praktického jazyka (Drs. Jesse Ultzen).

1. 3 Oddělení skandinavistiky

V současné době pracují v oddělení na **plný úvazek**:

1 docent severských literatur (doc. Mgr. Martin Humpál, Ph.D.)

2 odborní asistenti (pro novější severské literatury, zvláště dánskou, Mgr. Helena Březinová, Ph.D; pro starší severské literatury, zvláště islandskou, a pro staroseverskou mytologii PhDr. Jiří Starý, Ph.D.)

3 zahraniční lektori (dánská lektorka Cand. mag. Lene Rotne, norský lektor Cand. philol. Thor Henrik Svevad a švédská lektorka Fil. mag. Susanna Hofmann)

Na **poloviční úvazek** v oddělení pracují PhDr. Petra Štajnerová, Ph.D. (zajišťuje výuku teoretických lingvistických předmětů) a PhDr. Dagmar Hartlová (výuka švédské literatury a švédského jazyka).

V současné době má oddělení skandinavistiky 7 doktorandů a dva další uchazeči přijdou letos k přijímacímu řízení.

Martin Humpál plánuje zahájit profesorské řízení v horizontu tří let. Do stejné doby plánují zahájit habilitační řízení také Helena Březinová a Jiří Starý. Pro rozvoj lingvistické části skandinavistiky se jeví jako nutné přijmout dalšího odborného asistenta na plný úvazek.

2. ROZVOJ PEDAGOGICKÉ ČINNOSTI A STUDIA

2. 1 Oddělení germanistiky

V uplynulém období bylo akreditováno bakalářské i navazující magisterské studium oboru Německý jazyk a literatura. Kromě toho je připraven návrh na akreditaci tohoto oboru v německém jazyce. Výuka oboru v německém jazyce probíhá na ÚGS již tradičně, akreditováním tohoto stavu by se mohlo podařit zvýšit prestiž ústavu v ČR i v Evropě. Ústav připravuje rozšíření akreditace navazujícího magisterského studia o oborovou didaktiku. Dále je vypracován program pro hospodářskou němčinu (na bázi kooperace s univerzitou v Řezně). Tento program byl představen vedení fakulty s žádostí o pomoc při financování jeho realizace (M. Vachková, B. Blahak, V. Hejhalová).

Jakožto germanistické pracoviště v ČR nemůžeme ignorovat tendence vypovídající o klesajících znalostech němčiny u uchazečů o studium, na nichž je začátek bakalářského studia zvláště závislý. Proto jsme nuceni posilovat běžnou výuku němčiny jako cizího jazyka v bakalářském studiu, na němž se podílejí zahraniční lektori (korektivní fonetikou, konverzačními kurzy, interkulturní pragmatikou) i ostatní kolegové (gramatika – V. Dovalil, J. Doležal, V. Hejhalová, rozvoj slovní zásoby – V. Hejhalová, M. Vachková).

V magisterském studiu dochází k prohloubení znalostí výukou lingvistických disciplín hlavně v lexikografii, korpusové a kognitivní lingvistice (M. Vachková a do budoucna další odborný asistent) a v oblasti sociolingvistiky. Sociolingvisticky orientované kurzy se zaměřují především na výzkum spisovného jazyka a standardizace, jazykové politiky, jazykového plánování a managementu a současného postavení němčiny v České republice (V. Dovalil). Třetí dimenze se ubírá směrem diachronním - kurzy k vývoji němčiny a historickým pohledem na němčinu v českých zemích. Kurz vývoje němčiny bude výhledově propojen se starší německou literaturou (L. Vodrážková, do budoucna J. Maroszová).

Plánováno je rozšíření výuky staroseverské literatury a mytologie, jež směřuje k obecněji pojatému raně germánskému náboženskému myšlení a literatury v době germánského starověku. Důraz bude kladen na obecně germánské literární (hrdinská píseň, mýtus) a

pololiterární žánry (runové nápisy, zaříkadla). L. Vodrážková připravuje kurz o vývoji germanistiky jako vědního oboru na Univerzitě Karlově.

Ve výuce bude pokračovat i osvědčená spolupráce s univerzitami v Kostnici a Kolíně nad Rýnem. M. Weinberg, M. Tvrdík, M. Vachková a V. Dovalil přispívají ve svých disciplínách do výuky na těchto univerzitách, avšak i nadále bude do výuky na ÚGS promítána kostnická nabídka dvou seminářů v každém semestru v oblasti literární teorie, kultury a médií a nabídka kolínské germanistiky na výuku textové lingvistiky. V červenci by se ÚGS měl dozvědět, zda DAAD přidělí finanční prostředky, jimiž by mělo být financováno vypracování společného magisterského programu s germanistikou v Kolíně nad Rýnem.

V doktorském studiu existuje program co-tutelle s univerzitou v Kostnici a v současné době se pracuje na programu co-tutelle v kooperaci s univerzitou v Kolíně nad Rýnem.

2. 2 Oddělení nederlandistiky

V roce 2009 získal obor akreditaci pro jedooborové a dvouoborové bakalářské studium. Program byl po obsahové stránce inovován v souladu se současnými požadavky na absolventy, a to zvláště v oblasti zaměřené na překlad, interkulturní komunikaci a obecnou orientaci v kulturním dění. Dále probíhají práce na žádosti o akreditaci navazujícího magisterského studia.

2. 3 Oddělení skandinavistiky

Oddělení skandinavistiky má nyní akreditovány bakalářské obory *Dánská studia*, *Norská studia* a *Švédská studia* až do roku 2014. V současné době na akreditační komisi putuje žádost o akreditaci magisterského navazujícího oboru *Skandinavistika* (již schváleno AS a vědeckou radou FF UK).

Zájem o studium skandinavistických oborů na FF UK je i nadále mimořádně velký. Oddělení hojně využívá programu Erasmus pro studentské pobyty v severských zemích. Kromě toho M. Humpál v rámci erasmovské výměny pedagogů také vyučuje norskou literaturu na norských univerzitách. Oddělení skandinavistiky má uzavřeno několik erasmovských smluv se severskými zeměmi, ale navíc i s univerzitou v rumunské Cluji Napoca, kde se vyučuje norština. T. H. Svevad již několikrát na této univerzitě v rámci erasmovské výměny pedagogů vyučoval. Oddělení každoročně zve velké množství hostujících přednášejících, ať už v rámci Erasmu, nebo v rámci jiných programů sponzorovaných severskými zeměmi (např. NORLA).

3. ROZVOJ VĚDECKO-VÝZKUMNÉ ČINNOSTI

3. 1 Oddělení germanistiky

Lingvistická část oboru dosáhla v uplynulém období zásluhou M. Vachkové významného rozvoje v oblasti korpusové lingvistiky a německo-české lexikografie. M. Vachková je jediná Češka, které bylo v uplynulém období nabídnuto členství ve vědecké radě IDS v Mannheimu (Institut für Deutsche Sprache) a v redakční radě časopisu Deutsche Sprache. IDS je přitom nejprestižnějším mimouniverzitním pracovištěm germanistické lingvistiky v Německu.

Projekty:

Velký česko-německý akademický slovník (GA ČR ve třech fázích od roku 2000), nyní od roku 2009 (GAČR 405/09/1280) je finalizována substantivní a adjektivní databáze (hlavní řešitelka M. Vachková). Na řešení projektu se podílí několik doktorandů ÚGS.

Koordinuje projekt *Deutsch-tschechisches Wörterbuch für Historiker und Archivare*, výstup se nyní nachází ve fázi revize (spolu s doc. dr. Ivanou Ebelovou), plánované vydání 2011. M. Vachková pravidelně spolupracuje s experty z IDS a podílí se na základním výzkumu a vývoji metodologie a softwaru pro zdokonalování nástrojů korpusové lingvistiky (s C. Belicou). V oblasti korpusové lingvistiky podala žádost o vnitřní výzkumný záměr FF. Základní výzkum lexikálních vztahů, který se rozvinul na základě korpusových rešerší v návaznosti na existující německo-českou lexikální databázi vytvářenou od r. 2000 (pod výše uvedeným názvem Velký německo-český akademický slovník) a který dnes tvoří relativně samostatný modul existující ve spolupráci s oddělením korpusové lingvistiky na IDS, nelze financovat v rámci aplikovaného výzkumu, jakým je velký lexikografický projekt vznikající z financí GAČR. Do modulů *Contrasting Near Synonyms a Rethinking synchronicity in corpus linguistics (Frequency Relevance Decay)* již byl zapojen motivovaný vědecký dorost na ÚGS.

Spolupráce M. Vachkové s *Centre for Language and Literature* na univerzitě v Lundu (prof. dr. C. Paradies a dr. D. Glynn) v oblasti kognitivní a korpusové lingvistiky otvírá další možnosti pro rozvoj lingvistiky v oddělení skandinavistiky.

V oblasti sociolingvistiky se V. Dovalil věnuje výzkumu spisovné němčiny (teorie norem), jazykového práva a managementu a jazykové politiky. Dosavadní výzkum jazykového práva započatý v projektu LINEE hodlá využít pro podání žádosti o stipendium u Humboldtovy nadace.

V případě úspěšného podání platí nabídka na hostování na univerzitě v Kolíně nad Rýnem (prof. dr. Claudia Riehl). Protože je ÚGS jediným germanistickým pracovištěm v České republice, kde se kvalitativní metodologii věnuje systematictější pozornost, spolupracujeme intenzivně s ÚLUGem (doc. J. Nekvapil). Aktuální téma, jehož výzkum překračuje rámec germanistiky, představuje mnohojazyčnost v EU a postavení němčiny v ČR (sektor českého školství a jazykové politiky ČR). V letošním roce V. Dovalil zahajuje výzkum rozhodovacích procesů týkajících se volby cizího jazyka, na němž se podílí Česko-německý fond budoucnosti (projekt *Die gegenwärtige Situation des Deutschen in der Tschechischen Republik: qualitative Forschung an Schulen*). Zkoumání této otázky je pro pracoviště v Praze o to příhodnější, že se v hlavním městě nacházejí sídla významných aktérů těchto rozhodovacích procesů (MŠMT, Goethe-Institut, Výzkumný ústav pedagogický, Česko-německá obchodní a průmyslová komora, Svaz germanistů ČR, Svaz germanistů a učitelů němčiny).

I pro německou germanistiku se jeví v tomto kontextu stále relevantnějším věnovat se výzkumu užití němčiny jako *lingua franca*. V návaznosti na dosavadní výzkum v rámci projektu LINEE bude v následujícím období vyvíjeno úsilí o transformování výzkumu do podoby projektu. Partnery by byly ústavy germanistiky v Kolíně nad Rýnem (prof. dr. Claudia Riehl) a v Poznani (prof. dr. Waldemar Pfeifer). Rovněž v tomto ohledu má ÚGS jako neněmecká germanistika výhodné postavení.

Výzkum těchto sociolingvistických témat podpoří doktorandi; pro zaručení rozvoje těchto disciplín je zřejmě nezbytné posílit výzkum dalším zaměstnancem ÚGS.

Účast na dalších projektech:

Výzkumný záměr *Český národní korpus a korpusy dalších jazyků*: Za oddělení se v česko-německé paralelní sekci prací účastní Š. Zbytovský a V. Dovalil (hlavní řešitel prof. PhDr. F. Čermák, CSc.).

Výzkumný záměr *Jazyk jako lidská činnost, její produkt a faktor*: Za oddělení se prací účastní V. Dovalil (hlavní řešitel doc. PhDr. Z. Starý, CSc.).

Vnitřní výzkumný záměr FF *Jazykový management v jazykových situacích* podaný hlavním řešitelem doc. PhDr. J. Nekvapilem, CSc.: V kolektivu řešitelů se počítá s tím, že by V. Dovalil vedl pracovní balíček zkoumající vztahy mezi jazykovým, komunikačním a sociokulturním či socioekonomickým managementem.

Výzkumu v diachronní oblasti se věnuje L. Vodrážková, která se účastní těchto projektů: 2009-2012: Katedra germanistiky FF OU Ostrava, projekt GA AV ČR, č. IAA90186901 *Soupis a základní filologické vyhodnocení německých středověkých a raně novověkých medicínských rukopisů dochovaných v českých zemích* (členka řešitelského kolektivu: zpracování a příprava k vydání lékařských textů z období do r. 1600 v regionech Praha a severní Čechy);

2010: Katedra germanistiky FF OP Olomouc, sekce medievistiky; spolupráce na *Lexikonu dějin literatury německého středověku na českém území /Die deutsche Literatur des Mittelalters in Tschechien* zaměřeném na německy psané památky v českých zemích na základě míst a institucí, které německé texty vytvářely, recipovaly nebo uchovávaly (spolupracovnice: zpracování hesel z regionu severní Čechy).

Bádání v literárněvědné oblasti bude pokračovat projektem zaměřeným na německou literaturu v Čechách, který byl zformulován v podobě žádosti o vnitřní výzkumný záměr FF (*Arbeitsstelle für deutsch-böhmische Literatur*). Tímto projektem bude rozšířena interdisciplinárně orientovaná síť badatelů, kteří se soustředí na téma Prahy jako uzlu, v němž se střetávají proudy evropské moderny (*Prag als Knotenpunkt der europäischen Modernen*). Tato síť odborníků se skládá z bohemistů, germanistů a historiků UK v Praze, MU v Brně, UP v Olomouci a německých univerzit v Kostnici, Kolíně nad Rýnem, Tübingen, Lipsku, Řezně a Freie Universität v Berlíně, dále univerzit v Salcburku a Vídni, Curychu, University of London, Johns Hopkins University v Baltimore, Columbia University v New Yorku a univerzity v Tokiu. ÚGS bude přispívat výzkumem pražských kulturních specifíků z konce 19. a začátku 20. století. Do popředí se kromě toho dostane vnitroměstská transkulturalita s ohledem na vztah Prahy k jiným evropským hlavním městům doby (Vídeň, Berlín). Tato síť byla doposud financována doktorandským místem kostnického clusteru excelence *Kulturelle Grundlagen von Integration* a příspěvky na pořádání workshopů z prostředků elitní podpory kostnické univerzity. Současně se vypracovává žádost o financování jednoletého postdoktorského místa z výzkumného projektu *Erinnerung und Identität. Die Deutschen und ihre Nachbarn in Mittel- und Osteuropa*. Cíl těchto aktivit spočívá v etablování stabilnější sítě s místy pro české a německé doktorandy, která má doplnit práci na výzkumu německé literatury v Čechách.

Bude-li schválen vnitřní výzkumný záměr na výzkum německé literatury v Čechách, podaří se propojit badatelské aktivity s výzkumem německé literatury na Moravě (UP v Olomouci, prof. dr. Ingeborg Fiala-Fürst und prof. dr. Jörg Krappmann) a ve Slezsku (univerzita ve Vratislavi, prof. dr. Wojciech Kunicki). Vratislavský výzkum je organizován v kooperaci s univerzitou v Düsseldorfu. Koordinací výzkumu německé literatury v Čechách, na Moravě a ve Slezsku by se podařilo zaplnit mezery na tomto poli.

Dále byla podána žádost o evropský projekt iniciovaná univerzitou Tübingen, jehož by se kromě pražské germanistiky měla účastnit pracoviště z Krakova, Bratislavy, Záhřebu, Lvova a Kyjeva. Cílem projektu je školit odborníky v kompetencích předávat online vědění a vzdělání v oblasti literárního překladu a vytváření sítí ve středo- a východoevropských zemích.

J. Starý svou pedagogickou i výzkumnou činností přispívá ke stmelování oddělení germanistiky a skandinavistiky.

Projekty:

2008-2010: Norma a její překročení v archaickém myšlení, GA ČR 401/08/0436

2007: Funkce mrtvých v mohylách ve staroseverské literatuře, FF UK 224 115

2009: Jiný svět a jinakost v mýtu a náboženství, FF UK 224 120

2011: Eddica Minora, FF UK - již přiděleno, ale zatím bez čísla

ÚGS reaktivuje spolupráci s univerzitou v Hamburku – na první polovinu roku 2012 se chystá konference k tématu interkulturality a urbanity v pražské německé literatuře (1890 – 1945). M. Weinberg hodlá zahájit spolupráci s univerzitou v Giessenu (sociolog prof. dr. Andreas Langenohl) v oblasti výzkumu kulturních transferů.

3. 2 Oddělení nederlandistiky

Výzkumný záměr *Český národní korpus a korpusy dalších jazyků*: za oddělení se prací účastní dr. Hrnčířová, která koordinuje česko-nizozemskou paralelní sekci. Spolupracují doktorandi oboru (hlavní řešitel prof. PhDr. F. Čermák, CSc.).

Mezinárodní výzkumný projekt *Oude drukken*: inventarizace nizozemských tisků v knihovnách v České republice. Projekt financuje Nizozemská jazyková unie, prací se kromě UK Praha účastní univerzity v Olomouci a Vratislavi.

3. 3 Oddělení skandinavistiky

Nejnovějším projektem oddělení skandinavistiky je kolektivní publikace s názvem *Buřič a buditel Bjørnstjerne Bjørnson*. Vyjde knižně v roce 2011.

M. Humpál se podílí na projektu *Norsk avantgarde*. Vyjde jako kniha v Norsku v roce 2011.

Oddělení skandinavistiky v uplynulém období zorganizovalo tři mezinárodní konference:

2006: *Sprognormering og sproglig tolerance i Norden*

2008: *Privat eller engageret? Tendenser i ny nordisk litteratur*

2010: *Er de nordiske sprog i fare? Nordisk konference om sprogbrug, sprogholdninger og sprogpolitik*

Všech tří konferencí se zúčastnili přednášející z Dánska, Norska a Švédska, v druhém zmíněném případě i z Islandu a v třetím zmíněném případě také z Finska. Další takovouto konferenci plánuje oddělení na rok 2012.

4. VÝHLED DALŠÍCH MOŽNOSTÍ ROZVOJE (STÁVAJÍCÍHO PROFILU, STRUKTURY PRACOVISTĚ)

Uchazeči o studium německého jazyka a literatury

Od jara 2006 pořádá ústav každoročně přípravné kurzy na přijímací zkoušky. Kurzy přispívají i k dalšímu podchycení zájmu uchazečů o studium ze všech regionů ČR (tedy nejen Praha a Středočeský kraj) a někdy i ze Slovenska. Počet přihlášených se zatím pohybuje každoročně kolem 20, s tendencí mírného růstu.

Problém stále nižších znalostí němčiny na začátku bakalářského studia

Tomuto problému nelze ze strany ústavu včas předejít, avšak oddělení germanistiky mu může čelit např. tím, že by mimo rámec bakalářského studia dále organizovalo kurzy němčiny na gymnaziální úrovni vedené interními doktorandy ústavu. Tito interní doktorandi by zároveň získávali příležitost k užitečnému působení v praxi. Předpokládá se, že se na této bázi podaří obnovit tradici spolupráce mezi univerzitou a gymnáziem, jež by motivovala k volbě oboru.

Management vědy

Vyčlenění polovičního úvazku s cílem systematictějšího získávání přístupu ke grantům

Dlouholetý problém nedostatku pracoven pro oddělení skandinavistiky

Místnost č. 322 slouží jako pracovna odd. skandinavistiky, probíhá v ní část výuky a současně slouží jako knihovna. Tento stav je neúnosný a v případě získání nových prostor pro FF bychom žádali o výpomoc při řešení tohoto problému.

Další rozvoj knihovny ÚGS

Vzhledem k tomu, že knihovna ÚGS získala v uplynulém období cenu za nejlépe vybavenou oborovou knihovnu ve střední Evropě (mimo německojazyčné země), zaslouží si realizaci již schváleného projektu na úpravu studovny a části depozitáře, který zatím kvůli nedostatku financí nemohl být uskutečněn. Důvody pro úpravy spočívají i v tom, že knihovna ÚGS patří k uživatelsky nejvstřícnějším knihovnám celé fakulty a úpravy by přispěly k dalšímu zlepšení.

Zpracoval: Vít Dovalil, Ph.D.